

Rok 1989 očima StB - Václav Havel na koncertě Joan Baezové

10.6.2024 - Milan Bárta | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

Festival populárních písní Bratislavská lyra patřil v komunistickém Československu k největším a nejoblíbenějším. V roce 1989 dorazila i americká zpěvačka a známá mírová aktivistka Joan Baez, který přijela z Polska, kde vyjádřila podporu opozičnímu odborovému hnutí Solidarita. Koncert se konal 10. června ve sportovní hale s kapacitou přibližně 4000 míst. Na své vystoupení předem pozvala i osobnosti z řad Charty 77 v čele s Václavem Havlem, který měl dorazit vlakem ze své chaty na Hrádečku. Ten předem upozornil, že pokud se nedostaví, bude to z toho důvodu, že jej zadrží SNB.

„Já jsem jenom její bedňák.“

Prostřednictvím sítě tajných spolupracovníků byla o podrobnostech akce informována i Státní bezpečnost. Nechtěla ovšem vyvolat negativní mezinárodní ohlas, rozhodla se proto, že nezasáhne, bude účastníky pouze kontrolovat a monitorovat situaci. Tu se pokusila kontrolovat nepřímou: „prostřednictvím vlivových prostředků bude realizován pokus ovlivnit negativní aktivitu jmenované.“ Snažila se mimo jiné zapůsobit na publikum, aby negativně reagovalo na jakékoliv politické projevy zpěvačky i na aktivní přítomnost československých disidentů.

Na fotografiích Přemysla Fialky (ÚSTR) je zachycen Václav Havel krátce po svém propuštění z pražského vězení na Pankráci 17. května 1989. Na svobodu se podmíněně dostal poté, co si odpykal polovinu osmiměsíčního trestu. Byl zatčen a odsouzen za pobuřování kvůli dění během lednového Palachova týdne.

Václav Havel, který byl čerstvě propuštěn z posledního výkonu trestu a v obavě ze zatčení nejel nakonec s ostatními vlakem, přicestoval do Bratislavy autem s překladatelem a spisovatelem Zdeňkem Urbánkem. Tajně se pak dostal do zpěvaččina hotelového pokoje, odkud pak spolu s ní jako člen jejího týmu zamířil i do koncertní haly. Aby snížil riziko prozrazení, nesl celou dobu kytaru zpěvačky a při tom vznikla i dnes už legendární Havlova věta: „Já jsem jenom její bedňák.“ Joan Baez zhruba po hodině vystoupení přečetla text, ve kterém vítala přátele z řad Charty 77 a na pódium pozvala bratislavského písničkáře Ivana Hoffmana, kterému ovšem po několika desítkách sekund vypnuli mikrofon. Tisková konference, která měla následovat po koncertu, byla zrušena, oficiálně kvůli nedodržení smlouvy ze strany zpěvačky. Státní bezpečnost nakonec konstatovala, že „svévolným postupem Baezové došlo k částečnému narušení slavnostního charakteru festivalu.“ Přímý televizní přenos nebyl realizován, československá média o vystoupení téměř neinformovala.

Každá zpravodajská služba představuje důležitý zdroj informací. Také ministerstvo vnitra v komunistickém Československu – především prostřednictvím státobezpečnostních složek – podávalo stranickým i státním (v tomto pořadí) funkcionářům informace, které nemohli získat jinými cestami. V podstatě šlo o informování o potenciálních nebezpečích jak zpoza hranic, tak uvnitř státu, i o jakýsi monitoring veřejného mínění. K tomu, aby mohly být zpracovávány souhrnné zprávy, musel být v rámci resortu vybudován informační systém, který by zpracovával informace postupně od nejnižších organizačních složek po centrálu a zpět. Hlavní zdroj informací o situaci v Československu přicházel ze Státní bezpečnosti, a to prostřednictvím analytického odboru II. správy Sboru národní bezpečnosti (SNB). Ten soustřeďoval poznatky získané na centrální i regionální úrovni vlastní operativní činností, tajným sledováním, nasazováním operativní techniky a zejména prostřednictvím tajných spolupracovníků. Na počátku roku 1989 byly každodenně zpracovávány tzv. denní informace, shrnující nejdůležitější události ze státobezpečnostního hlediska.

<https://www.ustrcr.cz/rok-1989-ocima-statni-bezpecnosti-havel-na-koncerte-joan-baez>